

som är obekanta med flera postkoloniala begrepp, men öppnar även upp för artiklarna att kunna dyka in i sina ämnen utan alltför mycket teoretisk redogörelse. Texterna är generellt sett välskrivna. Själv tyckte jag att Ruds diskussion om agens var provokativ men uppfriskande och att Simonsens illustration om afrikaners upplevelser i Köpenhamn var väldigt spännande. Thistedts berättelse om Ingrid Niensens känslospel som gränsöverskridande person i en kolonial miljö visar på emotionsanalyser som inte enbart engagerande utan även historiografiskt produktiva verktyg. Utöver detta måste man säga att denna bok är väldigt snygg. Alla artiklar har bildmaterial, även om de i vissa fall är mer illustration än exempel.

Det är inte svårt att se hur flera av de ämnen som tagits upp skulle kunna appliceras på ett svenskt material, såsom St Barthélemy, Sápmi eller Nya Sverige, eller svensk närvaro inom en global värld. Gremauds diskussion om Island som en dansk kryptokoloni väcker frågan om Sveriges relation till Finland kan lämpa sig för en liknande analys. Med det sagt vill jag varna för att förutsätta likheter mellan Sverige och Danmark där de inte finns. Som den senaste konferensen arrangerad av Society for the Advancement of Scandinavian Studies i Puerto Rico 2022 visade, så finns det ett mycket rikt material för att utforska skandinavisk kolonialism, något denna antologi understryker. Dock bör detta inte ihopblandas med någon sorts skandinavisk kolonial essens, där våra gemensamma kulturella mönster skulle leda till två koloniala statsapparater som var lika i kvalitet, men olika i kvantitet och möjlighet. I grund och botten rör sig antologin om just Danmark, men sättet på vilket Danmarks koloniala förflutna undersöks är en rik inspirationskälla för nuvarande och framtida svensk forskning.

Uppsala universitet

ALE PÅLSSON

Leif Lewin, *Ödesåret 1809: Hur Sveriges historia kunde ha blivit annorlunda* (Göteborg: Bokförlaget Daidalos 2021). 181 s.

Händelserna kring den sista i en serie revolutionära förändringar i Sverige under 1809 är temat för Leif Lewins bok *Ödesåret 1809*. Året var utan tvekan en vattendelare i svensk politisk historia. Den nya grundlagen och statskicket satte en ram för Sveriges fortsatta utveckling och förde landet in på en mer stabil utvecklingsbana än vad som gällt under tiden före 1809.

Historien om 1809 förtjänar således att återberättas och omgestaltas, inte minst för att nya generationer kan inspireras att ta del av händelseförloppet och motiveras att med nya perspektiv analysera vad som hände och vad det

betydde. Leif Lewin med sin långa erfarenhet från det statsvetenskapliga forskningsfältet, och med ett intresse för de centrala politiska skeendena, är också ovanligt väl rustad att ta sig an uppgiften.

En inledande reflektion är att temat för boken, händelserna just under år 1809, även i denna version för in på vad som hände både före 1809 och efter. Det blir således något av en samlad historieskrivning, en alternativ sådan, till "det långa år 1809". Hur långt detta år ska dras ut är en smaksak. Kanske lever vi fortfarande i följderna av 1809. Lewin innefattar åren 1808–1810, vilket kan vara en rimlig definition i det här fallet.

Ambitionen i boken är att pröva att anlägga ett kontrafaktiskt historiskt perspektiv på händelserna under år 1809. Tanken hos Lewin är att på så sätt erbjuda en bredare analysram för det som faktiskt hände, utifrån en källkritisk ansats. Alltså hur det skulle ha kunnat bli, bara man ändrar lite på förutsättningarna och de historiska förloppen. På så sätt menar Lewin att det ska gå att undvika ett alltför deterministiskt synsätt på de historiska förloppen, jämfört med vad en strikt källkritisk ansats kan leda till.

Det skulle ju faktiskt ha kunnat bli annorlunda än det blev, utan att göra avkall på föreställningen att aktörer i allmänhet agerar rationellt, med bara något annorlunda ingångsvärden än de verkliga. Något annat kunde ha inträffat än det som faktiskt skedde, som Lewin skriver. Utan att lämna det rimliga, uttryckt i fyra principer för kontrafaktisk historieskrivning som Lewin hänvisar till. Ungefär så tolkar jag Lewin.

Så till materialet för studien, händelserna kring 1809. Lewin har valt att sortera in det rika materialet under tre rätt så traditionella (men därför inte orimliga) rubriker eller orsaksområden till händelserna: kriget, kungen, konstitutionen.

Under dessa rubriker levererar Lewin en effektiv översikt av de viktigaste dragen i utvecklingen när det gäller statsledningen och andra centralt placerade aktörer, till exempel i krigsmakten. Lewin lägger sitt fokus vid sådana förhållanden som ger anledning att nyansera den gängse historieskrivningen. Det följer av den alternativgenererande ansatsen.

Så till den alternativa tolkningen av vad som hände, eller vad som kunde ha hänt. Lewin tänker sig här i stort två olika alternativa utvecklingsvägar, till den som verkligen kom att hända. Den ena riktar in sig på att Gustav IV Adolf kunde ha agerat på ett sätt som öppnat för andra synsätt än de som förde in på den tydliga konflikten med Ryssland (och Frankrike) och att kungen faktiskt kunnat undkomma kuppen i mars 1809, med ett möjligt inbördeskrig som följd. Inom detta perspektiv kan väl också räknas att den nya regeringsformen faktiskt hade kunnat upphävas redan år 1810 genom en kontrarevolution, som den vacklande Karl XIII i sista stund valde att ta sin hand från.

Den andra alternativa utvecklingsvägen bygger på tanken att ett tidigare och mer direkt skifte från Gustav IV Adolf till Karl Johan skulle ha kunnat tänkas. Det skulle ha kunnat öppna för en mer strategisk hantering av relationen till Ryssland, som kunde lett till att Sverige behöll Finland, alternativt en mer framgångsrik svensk ledning i kriget, om det ändå kommit.

Att Bernadotte åtminstone inledningsvis hade en mer pragmatisk syn på de konstitutionella frågorna, att makten var viktigare än de praktiska konstitutionella arrangemangen, och att detta skulle öppnat för en tidigare övergång till ett tvåkammerssystem i Sverige, är en annan ingrediens i Lewins resonemang.

Den första gruppen av alternativa utvecklingsvägar förefaller mer sannolika än den senare. Att förvänta sig att Gustav IV Adolf skulle ha tillägnat sig en mer ödmjukt taktisk förmåga inför komplicerade situationer förefaller kanske inte så rimligt. Men att Gustav Adolf skulle ha kunnat undkomma kuppen i mars 1809, vilket kunde lett till inbördeskrig, är inte osannolikt. Eller att den unga reformerade maktbalansläran som grund för statsskicket kunde avskaffats redan 1810.

Den andra gruppen av förklaringar är också svårare att förena med Lewins krav på rimlighet i det kontrafaktiska. Det framstår som att allt för många förhållanden slumpartat måste ha utfallit annorlunda än de gjorde för att ett tidigare maktövertagande av Bernadotte skulle ha kunnat skett. Men det är intressant att fundera över som rent hypotetisk övning.

Sammanfattningsvis ligger styrkan i Lewins bok i berättarglädjen och den effektiva framställningen av de välkända historiska förloppen åren 1808–1810, så osannolika och slumpmässiga i sig att intrycket ofta ges att det som verkligen hände knappt kan ha hänt. Att påminnas om detta är kanske till slut den bästa kontrafaktiken.

Uppsala universitet

BJÖRN HASSELGREN

Bert Edström, *Master Spy on a Mission: The Untold Story of Onodera Makoto and Swedish Intelligence 1941–1945* (eget förlag 2021). 435 s.

Det är få människor som behärskar såväl svenska som japanska och därtill underrättelsehistoria. I sin senaste bok utnyttjar Bert Edström sin ovanliga kombination av färdigheter till fullo i sin skildring av Onodera Makoto (1897–1987), Japans militärattaché i Stockholm under andra världskriget och en av dess viktigaste underrättelseagenter i Europa. Onodera är välkänd i Japan som mästerspion och hans namn är kanske bekant för den som har